

MUHANDISLIK

& IQTISODIYOT

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

№2

2026
fevral

Milliy nashrlar

OAK: <https://oak.uz/pages/4802>

05.00.00 – Texnika fanlari

08.00.00 – Iqtisodiyot fanlar

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

OpenAIRE

ROAD

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

BASE

Crossref

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

ISSN: 3060-463X

РЭУ.РФ
РОССИЙСКИЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ Г.В. ПЛЕХАНОВА
ТАШКЕНТСКИЙ ФИЛИАЛ

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Elektron nashr, 712 sahifa.
2026-yil, fevral

Bosh muharrir:

Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:

Abduraxmanov Kalendar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor

Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor

Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,

Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent

Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD

Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)

Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.

Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor

Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

- 05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
- 05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
- 05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
- 05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
- 05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
- 05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
- 05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
- 05.01.07 – Matematik modellash
- 05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
- 05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
- 05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
- 05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
- 05.04.01 – Telekommunikatsiya va kompyuter tizimlari, telekommunikatsiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
- 05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
- 05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
- 05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
- 05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
- 05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
- 05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
- 05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
- 10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
- 10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
- 08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 – Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 – Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 – Marketing
- 08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 – Menejment
- 08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK

Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz:

1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR BANKLARIDA RISK-MENEJMENTNING TASHKILIY MODELLARI.....	26
Madaminov Bekzod Allayarovich	
“HUDUDGAZTA’MINOT” AJ DA AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SAMARASI	32
Shukurillaev Jahongir Botir o’g’li	
HARBIY XIZMATCHI AYOLLARNING MAXSUS KIYIM SIFATIGA QO’YILADIGAN DASTLABKI TALABLARNI SHAKLLANTIRISH	37
Abduraxmanova N.D., Mirtolipova N.X., Nasirullayeva G.S.	
СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСПЕЦИФИЧЕСКОГО ЯЗВЕННОГО КОЛИТА У ДЕТЕЙ	42
Закирова Бахора Исламовна, Каримов Достон Рустам угли	
ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ФИСКАЛЬНЫХ И КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА РЫНКИ ВЫСОКОЛИКВИДНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН.....	48
Бекзод Умматов	
ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА.....	55
Вахидов Азизжон Саиджонович	
SUG’URTA FAOLIYATIDAGI MOLIVAVIY RISKLAR: BAHOLASH VA MINIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARI	58
Xalikulova Shirin Utkir qizi	
“ANDIJONDONMAHSULOT” AJ MISOLIDA XARAJATLARNING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI: AMALIY TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH TAVSIYALARI	62
Xayitboyeva Laylo Oybekovna	
XORIJIY MAMLAKATLARNING NORASMIY IQTISODIYOT DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI TAJIRIBASI	66
Alimardonov G’ayratjon Nuraliyevich	
XO’JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA BARQARORLIK HISOBOTLARI AUDITINI SHAKLLANTIRISH	72
Xolikov Ravshan Anvar o’g’li	
PUL - KREDIT SIYOSATINING TRANSMISSION MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH	76
Obidova Zilola Ikromjon qizi	
HOMILADORLIK DAVRIDA AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GESTOZLI KATARAL GINGIVITNI KOMPLEKS DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH	81
Nomurodova Farangiz Lazizovna	
AGRAR KORXONALARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA INVESTITSIYA MEXANIZMLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH YO’NALISHLARI	87
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	
YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA KICHIK BIZNES IQTISODIYOTINI TA’MINLASHDA INFRATUZILMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	92
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINING MAZMUNI VA TAMOIYILLARI	96
Mavrulov Ravshan Nematjonovich	

УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ КОММУНИКАЦИЯМИ В ПРОЕКТАХ	101
Носирова Гулираъно Абдулазиз кизи	
DAVLAT BUDJETI JARAYONIDA MONITORING VA MOLIVAVIY NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	107
Yax'yayeva Dilfuza Bagdatovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	111
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
RAQAMLI MOLIVA TEXNOLOGIYALARI EVOLYUTSIYASINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI VA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN XATARLAR TAHLILI	117
Ko'chimov Jahongir Shuxrat o'g'li	
GAZ VA GAZ KONDENSATINI YIG'ISH VA TAYYORLASH TIZIMLARI UCHUN ZAMONAVIY LOYIHALASH USULLARI TAHLILI	123
Abdirazakov Akmal Ibragimovich Namozov Og'abek Maxmud o'g'li	
AGILE PROJECT MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA: STRATEGIES, FRAMEWORKS, AND BEST PRACTICES FOR SUCCESS	128
Utkirova Maftuna Murodjon qizi	
O'ZBEKISTON EKSPORTYOR KORXONALARINING YANGI BOZORLARGA CHIQISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA MUAMMOLARI	134
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	139
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
OPTIMIZATION OF ROADSIDE AUTO CAMPING SITES (REST AREAS) ON HIGHWAYS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFRASTRUCTURE GAPS AND CORRIDOR-BASED EVIDENCE FROM UZBEKISTAN	150
Akramov Akbarjon Akmal ugli	
QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION MARKETING YONDASHUVLARINING AHAMIYATI	156
Aminov Abbas Mo'minboy o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLI ISH BILAN BANDLIGI SAMARADORLIGINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR	160
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich	
MINTAQADA XUSUSIY TIBBIYOT MUASSASALARIDA MARKETING STRATEGIYASI	165
Yakubov Temur G'anibekovich	
AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI IFODALOVCHI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI	169
Siroj Zarina Rustambekovna	
AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING YAIM VA BANDLIKKA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL	176
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI	181
Ziyodullayev Qahramon	
ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТЬ: ПОЛЬЗА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИИ	185
Хамдамова Гавхар Абсаматовна	
O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISHNING MOLIVAVIY VOSITALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI	191
Mamatov Baxodir Quldoshovich	

KO'P QIRRALI VALLARNING SHAKLLANTIRISH METODLARI VA USULLARINI TAHLIL QILISH	197
<i>Xasanov Bobirmirzo Maxmudali o'g'li, Valixonov Dostonbek Azim o'g'li, Alibekov Rasulbek Qanotbek o'g'li</i>	
MINTAQA SANOATINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	205
<i>Abdinazarov Xusan Shaymanovich</i>	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG'URTA BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	209
<i>Nomozova Qumri Isoyevna</i>	
XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	216
<i>Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li</i>	
QASHQADARYO VILOYATIDA XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISHNI TARTIBGA SOLISH TIZIMI	221
<i>Achilova Firuza Kurbanovna</i>	
BANK MENEJMENTIDA INKLYUZIV MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI, TAMOIYILLARI VA STRATEGIK AHAMIYATI	225
<i>Rajabov Oybek Panjievich</i>	
MINTAQADA OLIY TA'LIM TIZIMINING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA'SIRINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	229
<i>Rustamov Jasurbek Ravshanbek o'g'li</i>	
MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI	235
<i>Normurodova Zebo Eshmaxmatovna</i>	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INVESTITSiya FAOLIYATINI BOSHQARISH	240
<i>Xatamov Nurbek Ochirdiyevich, Sharifi Abdul Fatah</i>	
MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNING AMALDAGI MUAMMOLARI VA ULARNI YECHIMI YUZASIDAN TAKLIFLAR	245
<i>Pardayev Jamshid Muzaffarovich</i>	
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIK RISKLARINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	251
<i>Sulaymanov Samandarboy Adhambek o'g'li</i>	
O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH	257
<i>Karimov Shohruh Boydulla o'g'li</i>	
"O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI" AKSIYADORLIK JAMIYATINING HISOBOTLARINI XALQARO STANDARTLARGA TRANSFORMATSIYA QILISH	262
<i>Astanov Zafar Murodillayevich</i>	
QARAMA-QARSHI AYLANUVCHI IKKI ROTORLI SHAMOL TURBINASINING MATEMATIK MODEL	266
<i>Pirmatov Nurali Berdiyevich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Saodullayev Abror Saypullayevich, Qurbonov Najmiddin Abduxamidovich</i>	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTIONAL VA INVESTITSION MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	272
<i>Norboyev Sarvar Azodovich</i>	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY AHAMIYATI	277
<i>Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o'g'li</i>	
ANALYSIS OF UZBEKISTAN'S MAIN ECONOMIC INDICATORS AND GDP GROWTH	283
<i>B. Beknazarov</i>	

SOTISH JARAYONIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA MARKETING TADQIQOTLARINING INTEGRATSIYASI	288
Abduxalilova Laylo Tohtasinovna	
ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В АУДИТЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И УЗБЕКСКИЙ КОНТЕКСТ	294
Мегноров Алмардон Абдирахмонович	
RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN UNCERTAIN ECONOMIC ENVIRONMENTS: A GLOBAL COMPARATIVE STUDY	302
Nigmatova Malika	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIVAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI.....	307
Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH MASALALARI	311
Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi	
АВТОМАТИЗАЦИЯ АУДИТОРСКИХ ПРОЦЕДУР НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ: ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО АУДИТОРСКИХ ЗАКЛЮЧЕНИЙ	316
Киличева Ф.Б.	
MAISHIY TEXNIKA EKSPORTIDA YASHIL IQTISODIY SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI	320
Kushmanova Mahbuba	
GAZ TA'MINOTIDA YO'QOTISHLARNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI	324
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich	
DAVLAT AKTIVLARINI XUSUSIYLASHTIRISHNING MINTAQA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA).....	329
Sharapov Farrux Shomuratovich	
КРИТЕРИИ ОТБРАКОВКИ ЭКСТРУЗИОННЫХ АЛЮМИНИЕВЫХ ПРОФИЛЕЙ ГРУППЫ ALMGSI ПО МАКРОСТРУКТУРНЫМ ПРИЗНАКАМ В ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ УСЛОВИЯХ	333
Ибрахимов Фаррухжон Фарходович	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DEBITORLIK QARZLARI VA FAKTORING OPERATSIYALARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	336
G'oziyeva Mokhira Rustamovna	
KULTIVATOR YUMSHATKICH PANJALARI O'TMASLANISH DARAJASINING ISH KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	345
Quvondiqov Yoqub Tursunbaevich, Nuraliyev To'liq Alimardanovich	
SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION STRATEGIYANI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR	352
To'g'onov Ibroximxo'ja	
TMK KORXONASI SHAROITIDA R6AM5 MARKALI TEZKESAR PO'LATDAN TAYYORLANGAN PARMA UCHUN TERMIK ISHLOV BERISH REJIMI	358
Djalalova Sevara Toxtamuratovna	
РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ	362
Шоев Алим Халмуратович	
TRANSFORMATSIYA VA XUSUSIYLASHTIRISH OMILLARINING BANK SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI	367
Umirzoqova Aziza Olim qizi	
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH	372
Ismatov Raxmatilla Oltinovich	
RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILI SIFATIDA.....	376
Yoqubjonov Ibrohim G'olibjon o'g'li	

BANK TIZIMIDAGI AKTIVLARINING UNUMDORLIGINI OSHIRISH BO'YICHA STRATEGIK YONDASHUVLAR	379
Sadikov Q.M.	
СЦЕНАРНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ И СТРУКТУРНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ	383
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY XIZMATLARNI TAQDIM QILISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI	390
S.M. Raximova	
YANGI O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARI AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MODELI	395
Qurbanova Muazzam Fazliddinova	
IQTISODIYOTNING TRANSFORMATSIYALASHUVI JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING TAHLILI	399
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISH MASALALARI	404
Abdug'aniyev Murodjon Shavkat o'g'li	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING INNOVATSION FAOLIYATINI INVESTITSİYALAR YORDAMIDA QO'LLAB-QUVVATLASH	408
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
FRANSUZ TILIDA FE'L SEMANTIKASINING KO'PMA'NOLILIK VA BIRMA'NOLILIK ASPEKTLARI	412
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna, Bekmetova Munisa Karimbayevna	
QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTISIYALARDA CHET-EL INVESTISIYASI VA KREDITLARINI ROLI	418
Sultanov Anvar Abdullaevich	
INSON QON TOMIRLARINING TARMOQLANISHINI L-SISTEMALAR ASOSIDA HOSIL QILISH ALGORITMNI ISHLAB CHIQUISH	423
Boliyeva Dilrabo Nurbek qizi	
YASHIL IQTISODIYOT LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH)NING AHAMIYATI	429
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	
NAMANGAN VILOYATIDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO'NALISHLARI	434
Otayor Usmonaliyev	
TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA ARBITRAJI VA UNING MOHIYATI	440
Yaxyayev Ziyodilla Lutfullayevich	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA SOHASINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	443
Mirzaraximova Aziza Azimdjanovna	
DON VA UN MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING FAOLIYATINI BOSHQARISH XUSUSIYATLARI	450
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li	
SURXONDARYO VILOYATIDA TUXUM ISHLAB CHIQARISHNING JORIY HOLATI TAHLILI	454
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
ZAMONAVIY TURAR-JOY ME'MORCHILIGIDA MILLIYLIK VA AN'ANAVIYLIKNING O'RNII VA AHAMIYATI	459
Toshniyozov Otabek Hakimovich	
MARKAZIY QIZILQUM FOSFORIT RUDALARIDAN QIMMATBAHO KOMPONENTLARNI KOMPLEKS AJRATISH TEXNOLOGIYASI	464
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Ruzibayeva Dildora Akramovna, Xushvaqtova Dilshoda Shavkat qizi	

BANKLARDA CHAKANA KREDITLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH TARTIBI	470
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING XALQARO MODELLARI HAMDA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	476
Nodirbek Shavkatovich Mirzaaxmedov	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIDA XOTIN-QIZLARNING BOSHQARUV KARYERASI: MOHIYATI, ZARURIYATI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	483
Abduraxmonova Feruzabonu	
ASOSIY KAPITALGA INVESTITSİYALARNI MOLIYALASHTIRISHNING RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR TAJRIBALARI	489
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATINING TASHKILIY TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH	495
Uzakova Umida Ruziyevna	
OLIY TA'LIMNI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI VA PROFESSOR-O'QITUVCHI-TALABA NISBATI O'RTASIDAGI IQTISODIY BOG'LIQLIK	502
Dusanov Salim Mamarasulovich	
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЫ AML: АНАЛИЗ ПРАКТИК ВЕДУЩИХ БАНКОВ И СТРАН СНГ	507
Рашидов Авазбек Рахимович	
BOJXONA TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR TAHLILI	516
Radjapova Latofat Sardorovna	
DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ (STANDARD LINEAR SOLID MODEL, SLS) MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONINI TAHLIL QILISH	523
Ahmadov Ilhom Aktam o'g'li, Faxriddinova Rayhona Vahobjon qizi, Rustamova Ruxsora Kamtar qizi	
ВЛИЯНИЕ КЕРАМИЧЕСКИХ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОКРЫТИЙ НА ТЕПЛОВУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАМЕННОГО ТЕПЛОАККУМУЛЯТОРА В СОЛНЕЧНО-АССИСТИРОВАННЫХ БИОГАЗОВЫХ УСТАНОВКАХ	530
Д.М. Жураханов	
O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING KELAJAKDAGI IMKONIYATLARI	537
Akbarov Husniddinjon Mo'ysin o'g'li	
MAHALLIY BUDJETLARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA OCHIQLIKNI KUCHAYTIRISH	544
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Normatov Joxongir Murodillayevich	
DON MAHSULOTLARI TARMOG'IDA ISHLAB CHIQARISH QUVVATLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	548
Aipova Iroda Ikramovna	
BUXORO VILOYATI SANOATI ISHLAB CHIQARISHINING TARMOQ TARKIBI DINAMIKASI VA UNDAGI O'ZGARISHLAR TAHLILI	554
Toshov Mirzabek Hakimovich	
TEMIR YO'L TRANSPORTINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEZONLARI	560
Nurxo'jayeva Xilola Hakimxo'jayevna	
СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬЮ НА ОСНОВЕ УСТОЙЧИВОСТИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА	568
Teshaboyev To'liqin Zakirovich, Muradov Botir Xayat	
IQTISODIYOT TARMOQLARIDA SUV ISTE'MOLINING BOSHQARUVINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	578
Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Turg'unov Muhammadaziz Baxtiyorjon o'g'li	
SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA MOBIL ILOVALAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI	584
Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Uzakov Sirojiddin Djuraboyevich	

SUN'IIY INTELLEKT VA IQTISODIYOTNING O'ZARO ALOQADORLIGI	591
Sobirov Abdurasul Abdugafarovich	
IDENTIFICATION OF WEAVING STRUCTURES IN PILE FABRICS	596
Bahrom Baturovich Dautov, Bakhtiyor Yormakhmatovich Abduganiyev, Erkin Shamsiddinovich Rayxonov, Nazar Kilichov Bafoevich	
INNOVATIVE APPROACHES TO ENSURING FINANCIAL STABILITY IN COMMERCIAL BANKS	602
Otajanova Shahnoza Shuhratovna	
AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATI VA OLIY TA'LIM SIFATI KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK MASALALARI	608
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna	
TIJORAT BANKLAR FAOLIYATIDA DAROMADLAR VA UNING AHAMIYATI	613
Kenjayev M.G'.	
MAJBURIYATLAR AUDITINING ASOSIY O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	618
Ergasheva Vasila Abdumajitovna	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARI MOLIVAVIY NATIJADORLIGINI TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	623
Abdusattarova Dildora Bohodirovna	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIVAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI TAHLILI	630
Djurayeva Lola Abdugabbarovna	
JAMOAT YO'LOVCHI TRANSPORTINI YO'NALISHLARDA HARAKATI MUNTAZAMLIGIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR	635
Nazarov Anvar Aripovich, Siddiqov Beknazar Jumanazar o'g'li	
TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	643
Ismatullayeva Munisxon Bori qizi	
O'ZBEKISTONDA YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLARNI SOLIQQA TORTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: 2026-YIL ISLOHOTLARI VA RAQAMLI MA'MURCHILIK	649
Yakubov San'atbek Ravshanbekovich	
ISHLAB CHIQRISH SANOATI CHIQINDILARIDAN LITIIY BIRIKMALARINI AJRATIB OLISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIK YECHIMLARI	655
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Komilov Botir Asqar o'g'li	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING MOLIVAVIY RISKLARINI BAHOLASHDA MIQDORIIY USULLARDAN FOYDALANISH	663
Raximov Abduxalil Toshbotirovich	
JUN TOLASINI MAYDA VA YIRIK IFLOSLIKlardan TOZALASH TEXNOLOGIYASI VA USKUNALARINI TAKOMILLASHTIRISH	669
Omonturdiyev Ortiq Eshboyevich	
O'ZBEK VA FRANSUZ TILLARIDA KASB-HUNAR TA'LIMI TERMINLARINING SEMANTIK QIYOSIIY TAHLILI	673
Jabbarova Gulbahor Jumanazarovna	
GAZ BALLONLI AVTOMOBILLARDA RADIOTO'LQINLI UZATMALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TEXNIK NAZORAT TIZIMINING IQTISODIIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH	677
Mirzayev Bahodir Nuritdinovich, Zulfiqorova Guldona Akbarjon qizi	
MINTAQANING TASHQI SAVDO AYLANMASINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARI	682
G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich	
IQTISODIIY TADQIQOTLARDA SO'ROV O'TKAZISH METODI VA UNING ANKETA HAMDA INTERVYU SHAKLLARINI QO'LLASH MASALALARI	687
Dusmuratov Radjabbay Davlatbayevich	

O'ZBEKISTONDA AUDITORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHI VA BIZNESDA MANFAATLAR UYG'UNLIGI	693
Sirojiddinov Ikromiddin Qutbiddinovich	
DAVLAT MOLIYASI VA BANK-MOLIYA INSTITUTLARINING IQTISODIY O'SISHDAGI O'RNI	698
Sayitbayev Shermirza Datkamirzaevich	
TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI MUSTAHKAMLASH YO'NALISHLARI	703
Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich	

TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI MUSTAHKAMLASH YO'NALISHLARI

Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich

Toshkent kimyo xalqaro universiteti,
Akademik faoliyat boshqarmasi
“Ta’limning dasturiy ta’minoti va ma’lumotlar
bazasi bo’limi” boshlig’i

Annotatsiya. Ushbu maqolada transformatsiya sharoitida tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlash masalalari atroflicha tahlil qilingan. Xususan, depozit va nodepozit manbalar tarkibi, kreditlash hajmi hamda moliyaviy barqarorlikka ta’sir etuvchi omillar statistik ma’lumotlar asosida kompleks baholangan. Tadqiqot natijalari resurs bazasini diversifikatsiya qilish va optimallashtirish tijorat banklari faoliyatining barqarorligi va samaradorligini ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etishini ko’rsatadi.

Kalit so’zlar: tijorat banklari, resurs bazasi, depozitlar, nodepozit manbalar, kreditlash, likvidlik, moliyaviy barqarorlik.

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the directions for strengthening the resource base of commercial banks under transformation conditions. In particular, the structure of deposit and non-deposit funding sources, credit volume, and factors influencing financial stability are evaluated based on statistical data. The research findings demonstrate that diversification and optimization of funding sources play a significant role in ensuring the stability and improving the efficiency of commercial banks.

Keywords: commercial banks, resource base, deposits, non-deposit funding sources, lending, liquidity, financial stability.

Аннотация. В статье проведён комплексный анализ направлений укрепления ресурсной базы коммерческих банков в условиях трансформации. На основе статистических данных дана оценка структуры депозитных и недепозитных источников, динамики кредитования, а также факторов, влияющих на финансовую устойчивость банков. Результаты исследования свидетельствуют о том, что диверсификация и оптимизация источников ресурсов являются важным условием обеспечения устойчивости и повышения эффективности деятельности коммерческих банков.

Ключевые слова: коммерческие банки, ресурсная база, депозиты, недепозитные источники, кредитование, ликвидность, финансовая устойчивость.

KIRISH

Jahonda global moliyaviy beqarorlik kuchayib borayotgan sharoitda barqaror iqtisodiy o’sishni rag’batlantirishda bank kreditlarining roli tobora ortib bormoqda. Bank tizimida transformatsiya jarayonlari jadallashuvi va sohaga zamonaviy bozor mexanizmlarining keng joriy etilishi natijasida rivojlangan davlatlarda tijorat banklari moliyaviy resurslarini samarali boshqarish mezonlari shakllantirilgan. Tijorat banklarining turli mamlakatlarda kreditlash jarayonida yuzaga keladigan risklarni kamaytirish, kredit qo’yilmalarining daromadlilikini oshirish, bank likvidlilikini ta’minlash hamda kredit portfeli sifatini yaxshilash masalalari ilmiy tadqiqotlarning ustuvor yo’nalishlaridan biri hisoblanadi.

Respublika iqtisodiyoti rivojlanishining yangi bosqichi tijorat banklari oldiga qator dolzarb vazifalarni qo’ymoqda. Ushbu vazifalarning samarali yechimi tijorat banklarining kreditlash salohiyatini yanada kengaytirish, ularning faoliyati ishonchiligi va samaradorligini oshirish bilan chambarchas bog’liqdir. Belgilangan vazifalarni amalga oshirishda banklarning barqaror resurs bazasini shakllantirish va kengaytirish, depozit va omonatlarning yangi turlarini joriy etish, aholi jamg’armalarini, ayniqsa muddatli depozitlarni faol jalb qilish hamda kredit qo’yilmalarini moliyalashtirish manbalarini samarali boshqarish tizimini takomillashtirish muhim

ahamiyat kasb etadi. Mazkur chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi tijorat banklari kreditlash hajmining barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qiladi.

O'zbekistonda so'nggi yillarda ishbilarmonlik muhitini yaxshilash va bank tizimini yanada rivojlantirish borasida keng ko'lamli tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatimiz bank-moliya tizimida olib borilayotgan islohotlarning asosiy maqsadi tijorat banklarining xo'jalik yurituvchi subyektlar va aholining bank tizimiga bo'lgan ishonchini mustahkamlash, banklarning kapitallashuv darajasini oshirish hamda ularning resurs bazasini yanada barqaror va diversifikatsiyalashgan holga keltirishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

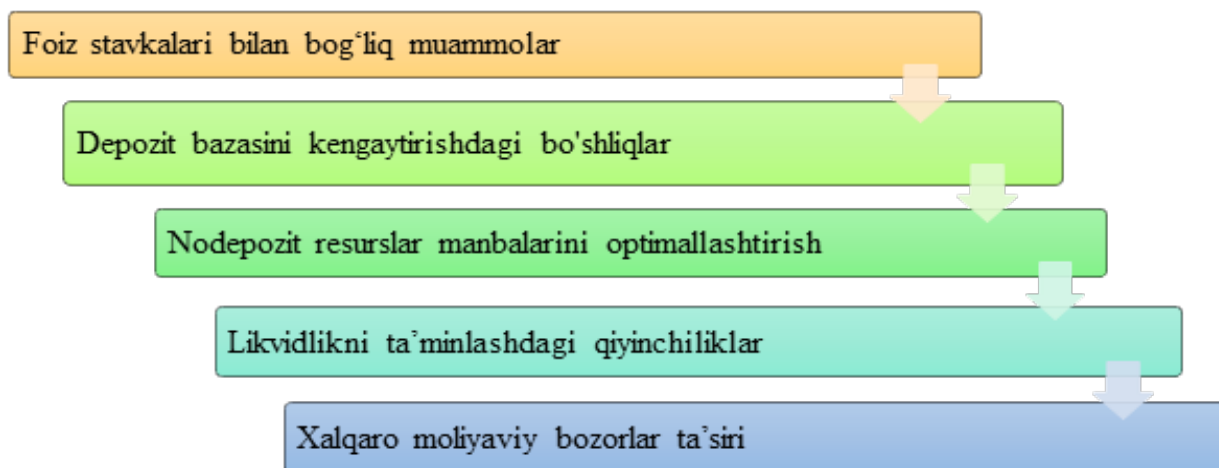
Bozor munosabatlarining rivojlanishi tijorat banklari resurslarining tobora diversifikatsiyalanishiga olib kelmoqda. Banklar uchun yuqori rentabellikka erishish hozirgi iqtisodiy sharoitda aktiv operatsiyalarni samarali amalga oshirish bilan chambarchas bog'liq bo'lib, ayniqsa kreditlash uchun zarur resurslar manbalarini to'g'ri shakllantirish va ularni optimallashtirish masalasi muhim ahamiyat kasb etadi.

Tijorat banklari faoliyatining samaradorligi hamda barqaror daromad oqimining uzluksizligi, avvalo, ularning moliyaviy resurslar bilan ta'minlanganlik darajasiga bog'liqdir¹. Yuridik va jismoniy shaxslarning vaqtinchalik bo'sh mablag'larini jalb qilish orqali tijorat banklari iqtisodiyot tarmoqlari va aholining qo'shimcha aylanma mablag'larga bo'lgan ehtiyojini qondiradi hamda pul mablag'larining kapitalga aylanish jarayonini jadallashtirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, tijorat banklarining moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatlari muayyan tartibga solish mexanizmlari orqali muvofiqlashtiriladi va ushbu jarayon barcha mamlakatlarda markaziy bank tomonidan nazorat qilinadi.

Banklarning passiv va aktiv operatsiyalari o'zaro uzviy bog'liq bo'lganligi sababli passivlar tarkibi, xususan, jalb qilingan nodepozit resurslarning tuzilishi va xususiyatlari tijorat banklarining aktiv operatsiyalarini amalga oshirish imkoniyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, moliyaviy resurslarning tarkibi va xarakteri banklarning kreditlash siyosati yo'nalishlari va ustuvorliklarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi.

Tijorat banklari moliyaviy resurslari shakllanishini boshqarish va ularni tizimli tahlil qilish jarayonida bank tomonidan jalb qilingan mablag'larning holati, ularning muddatlari, iqtisodiyot tarmoqlari bo'yicha taqsimlanishi, kreditlashga yo'naltirilgan resurslarning qiymati va daromadliligi kabi ko'rsatkichlar bo'yicha muntazam monitoring olib borilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur jarayon kredit qo'yilmalari manbalarining rentabelligini oshirishga hamda banklarning optimal kredit portfelini shakllantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi².

Quyidagi 1-rasmda mamlakatimizda tijorat banklari moliyaviy resurs bazasini kengaytirish va mustahkamlash jarayonida yuzaga kelayotgan asosiy muammolar keltirilgan.

1-rasm. Tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlashdagi muammolar³

Tijorat banklarida moliyaviy resurslar shakllanishida ikki asosiy bozor instrumenti muhim ahamiyat kasb etadi: pul bozori instrumentlari va kapital bozori instrumentlari. Pul bozori instrumentlari orqali banklararo kreditlar, yuridik va jismoniy shaxslarning depozit va omonatlari, Markaziy bank kreditlari hamda qimmatli

1 Qoraliev T.M., Sattarov O.B. va boshqalar, "Tijorat banklari faoliyati tahlili". O'quv qo'llanma. –T.: «Iqtisod-Moliya», 2013.

2 Bektimorov A.A., Xaydarov Z.S. va boshqalar, "Tijorat banklari aktiv va passivlarini boshqarish", O'quv qo'llanma. Samarqand iqtisodiyot va servis institute, 2020.

3 Berdiyarov B.T. "O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining likvidligi va to'lov qobiliyatini ta'minlash masalalari". Iqtisodiyot fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun bajarilgan dissertatsiya avtoreferati. –T.: 2020.

qog'ozlarni muomalaga chiqarish orqali moliyaviy resurslar shakllantiriladi. Shu bilan birga, kapital bozori instrumentlari asosida kredit qo'yilmalari resurslarini shakllantirish aksiyalarni muomalaga chiqarish orqali amalga oshiriladi.

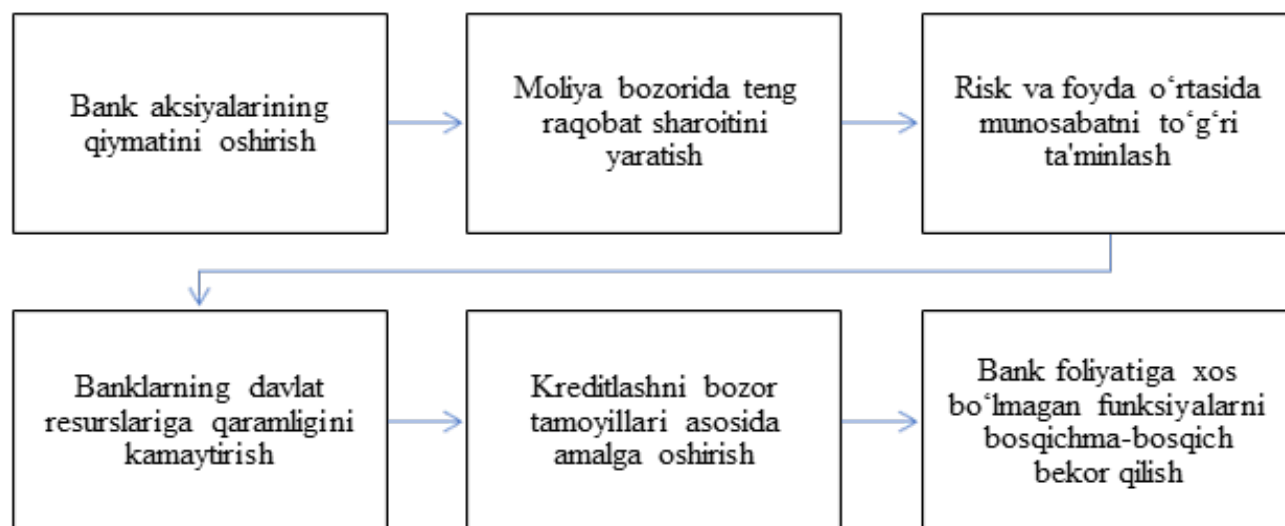
Tijorat banklari faoliyatini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan moliyaviy resurslar banklarning passiv operatsiyalari orqali shakllantiriladi. Shundan kelib chiqib, tijorat banklari kredit qo'yilmalari manbalari ikki yirik guruhga ajratiladi:

1. tijorat banklarining o'z mablag'lari hisobidan shakllantiriladigan resurslar;
2. jalb qilingan moliyaviy mablag'lar hisobidan shakllantiriladigan resurslar⁴.

Shuningdek, ayrim xorijiy ilmiy adabiyotlarda jalb qilingan resurslar ham ikki guruhga ajratib o'rganiladi. Bunda birinchi guruhni tijorat banklari tomonidan jalb qilingan depozit mablag'lari tashkil etsa, ikkinchi guruhni bank tomonidan moliya bozorlaridan jalb qilingan moliyaviy resurslar, ya'ni nodepozit manbalar tashkil etadi.

Bank resurslarining shakllanishi va aylanishi uzluksiz jarayon hisoblanadi va bu, o'z navbatida, tijorat banklari faoliyatining barqarorligini ta'minlashning muhim asoslaridan biri hisoblanadi. O.B. Sattarov (2022) o'z ilmiy tadqiqotlarida quyidagilarni ta'kidlaydi: "Tijorat banklari faoliyatida jalb qilingan nodepozit moliyaviy resurslar banklarning operatsion faoliyatini kengaytiradi, to'lovlar tizimini yanada samarali tashkil etishga xizmat qiladi hamda mijozlarni kreditlash imkoniyatlarini oshiradi. Natijada, banklarning asosiy daromad manbai hisoblangan foizli daromadlar hajmi ortadi"⁵.

Quyidagi 2-rasmda globallashtirish sharoitida tijorat banklari resurs bazasining barqarorligini ta'minlash, uni samarali boshqarish hamda optimallashtirishning nazariy asoslari aks ettirilgan.

2-rasm. Zamonaviy sharoitda tijorat banklari resurslari manbalarini optimallashtirishning nazariy asoslari⁶

Tahlillar va o'rganishlar natijalari shuni ko'rsatadiki, tijorat banklari moliyaviy resurslarining hajmi va muddatiga mamlakat milliy valyutasining qadrsizlanish darajasi ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tijorat banklari nodepozit resurslarini samarali boshqarishda valyuta risklari va ularni baholash mezonlari muhim ahamiyat kasb etadi. Banklar tomonidan xorijiy valyutada nodepozit resurslar jalb qilingan taqdirda, valyuta kursining o'zgarishi natijasida bankning moliyaviy xarajatlari ortishi mumkin. Shu bilan birga, nodepozit qarzlarning ulushining yuqori darajada bo'lishi bankning moliyaviy barqarorligiga qo'shimcha yuklama keltirib chiqaradi. Bu holat bank reyting ko'rsatkichlariga ta'sir etuvchi omillardan biri sifatida namoyon bo'lishi mumkin hamda istiqbolda yangi moliyaviy resurslarni jalb qilish imkoniyatlarini cheklashi ehtimolini yuzaga keltiradi.

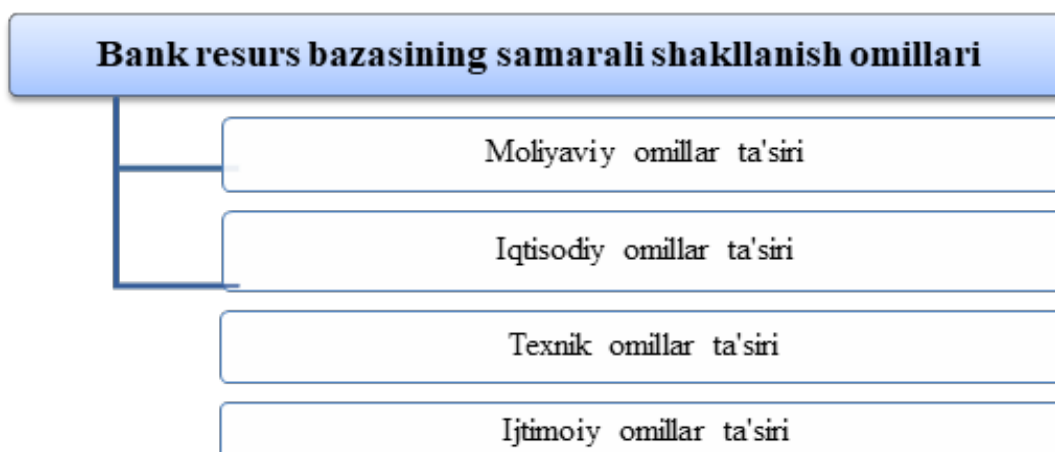
O'zbekiston bank tizimining resurs bazasini kengaytirishda banklarning mustaqil moliyaviy salohiyatini mustahkamlashga alohida e'tibor qaratish muhim hisoblanadi. Shuningdek, banklar tomonidan moliyaviy resurslarni shakllantirish jarayonida jalb qilingan mablag'larning safarbar etilish darajasi, tijorat banklarining kredit potentsiali tuzilmasi, shuningdek, bank amaliyotida shakllantirilayotgan rezervlar va fondlarni kompleks tarzda hisobga olgan holda samarali boshqarish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Quyida keltirilgan 3-rasmda tijorat banklari faoliyatida moliyaviy resurslarni shakllantirishda, xususan, nodepozit manbalarni jalb qilishda muhim ahamiyat kasb etuvchi omillar guruhi aks ettirilgan.

4 Qoraliyev T.M., Sattarov O.B. va boshqalar, "Tijorat banklari faoliyati tahlili". O'quv qo'llanma. –T.: «Iqtisod-Moliya», 2013.

5 Bektimorov A.A., Xaydarov Z.S. va boshqalar, "Tijorat banklari aktiv va passivlarini boshqarish", O'quv qo'llanma. Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2020;

6 Muallif tomonidan tuzilgan.

3-rasm. Tijorat banklari resurs bazasining samarali shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar⁷

Tijorat banklari resurs bazasining samarali shakllanishida moliyaviy omillar ta'siri birinchi navbatda o'rganiladi. Moliyaviy omillar guruhiga Markaziy bankning monetar siyosati, tijorat banklari depozitlari va kreditlari bo'yicha foiz stavkalari, inflyatsiya darajasi hamda iqtisodiyotdagi monetizatsiya koeffitsienti bilan bog'liq yo'nalishlar muhim hisoblanadi.

Markaziy bank o'zining monetar siyosati samaradorligi orqali, xususan, asosiy stavkani o'zgartirish, majburiy zaxiralar me'yori shakllantirish, shuningdek ochiq bozor operatsiyalarini amalga oshirish kabi instrumentlar yordamida tijorat banklarining resurs bazasiga bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu mexanizmlar orqali bank tizimida likvidlik darajasi tartibga solinadi, resurslar qiymati shakllantiriladi hamda tijorat banklarining depozit va nodepozit manbalarni jalb qilish imkoniyatlari kengayadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Transformatsiya jarayonida tijorat banklarining ichki tizimi, tashkiliy tuzilmasi, texnologiyalari, xizmat ko'rsatish uslublari hamda yuzaga keladigan risklarni boshqarish mexanizmlarini zamonaviy talablar asosida o'zgartirish va takomillashtirish, bank kredit portfelini kengaytirish va uning daromadlilikini oshirish masalalariga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar alohida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqot ishida transformatsiyalashuv sharoitida tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlash masalalari o'rganilib, tijorat banklari tomonidan ajratiladigan kreditlar samaradorligini oshirish hamda kredit portfelini yaxshilash masalalariga alohida e'tibor qaratildi.

Tadqiqot metodologiyasi O'zbekiston Respublikasida tijorat banklari moliyaviy resurslari bazasini takomillashtirishga oid mavjud ilmiy adabiyotlar va nazariy yondashuvlarni kompleks o'rganish, shuningdek tijorat banklari tomonidan jismoniy va yuridik shaxslarga ajratilgan kreditlar ko'rsatkichlari bilan bog'liq statistik ma'lumotlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi.

Shuningdek, tadqiqot asosan ikkilamchi ma'lumotlar bazasi asosida amalga oshirildi. Tahlil uchun asosiy ma'lumot manbalari sifatida O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, Davlat statistika agentligi hamda tijorat banklari faoliyatiga oid rasmiy statistik ma'lumotlardan foydalanildi. Shu bilan birga, tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlash va kreditlash faoliyatini takomillashtirishga oid mahalliy va xorijiy olimlarning ilmiy tadqiqot natijalari ham keng o'rganildi va umumlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Mamlakatimiz tijorat banklarida kreditlash hajmining oshishi, iqtisodiyotni erkinlashtirish jarayonlarining faollashuvi, dollarlashuv darajasining kengayishi hamda boshqa makroiqtisodiy omillar ta'sirida kredit qo'yilmalari hajmining barqaror o'sish tendensiyasi kuzatilmoqda. Ta'kidlash lozimki, tijorat banklarida kreditlar qoldig'ining yillik o'sish sur'ati 2019–2024-yillar davomida o'rtacha 42,3 foizni tashkil etdi. Shu bilan birga, tijorat banklarining jami kredit qo'yilmalari 2025-yil 1-yanvar holatiga 533,1 trln so'mni tashkil etib, kreditlarning bank aktivlari tarkibidagi ulushi qariyb 70 foizga yetdi⁸. Bu holat bank aktivlari tarkibida kredit operatsiyalarining ustuvor ahamiyat kasb etayotganligini ko'rsatadi.

7 Adilov M.M., "Tijorat banklari kredit qo'yilmalari manbalarini optimallashtirish". Iqtisodiyot fanlari (PhD) bo'yicha falsafa doktori ilmiy darajasini olish uchun bajarilgan dissertatsiya avtoreferati. –T.: 2025.

8 O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki, Statistika bulleten - 2024, "Kredit tashkilotlari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari", ma'lumotlari.

Tijorat banklari moliyaviy resurslari bazasini shakllantirish nafaqat yangi mijozlarni jalb etish orqali, balki resurslar manbalari tuzilmasini doimiy ravishda optimallashtirish hamda aktiv va passivlarni samarali boshqarish orqali amalga oshiriladi. Xalqaro bank amaliyotida tijorat banklari passivlari tarkibida depozitlarning ulushi odatda 65–70 foizni tashkil etadi. Mamlakatimiz bank tizimi majburiyatlari tarkibi tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, asosiy ulush depozitlar hamda nodepozit resurslar, xususan olingan kreditlar va lizing majburiyatlari hissasiga to'g'ri keladi.

Statistik ma'lumotlar tahlili bank tizimi majburiyatlari tarkibida nodepozit resurslarning, ayniqsa olingan kreditlar va lizing majburiyatlarining muhim ulushga ega ekanligini tasdiqlaydi. Jumladan, jalb qilingan nodepozit resurslar ulushi 2018-yilda jami majburiyatlarning 55,6 foizini tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilga kelib ushbu ko'rsatkich 35,6 foizgacha kamaygan. Shu bilan birga, tijorat banklari depozitlari hajmi 2018–2024-yillar davomida 4,4 barobarga oshib, ularning jami resurslar tarkibidagi ulushi 37,3 foizdan 47,2 foizgacha ko'tarildi. Mazkur o'sish bank tizimiga bo'lgan ishonchning mustahkamlanib borayotganligini hamda aholi va xo'jalik yurituvchi subyektlarning depozit qo'yish faolligi ortayotganligini ko'rsatadi.

Shuningdek, tijorat banklarida likvidlik darajasining qisqarishi ayrim davrlarda banklararo pul bozoridan mablag'larni jalb qilish operatsiyalari hajmining ortishiga olib kelgan. Xalqaro tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, masalan, AQSh bank tizimi resurslari tarkibida nodepozit mablag'larning ulushi o'rtacha 23,2 foizni tashkil etadi. Bunda e'tiborli jihat shundan iboratki, mazkur mablag'larning asosiy qismi banklararo kreditlar hisobidan emas, balki xalqaro moliyaviy majburiyatlar hamda nobank moliyaviy institutlar resurslari hisobidan shakllantiriladi.

Jahon banki ekspertlari tavsiyalariga ko'ra, banklararo kreditlarning jami jalb qilingan mablag'lar tarkibidagi ulushi 30 foizdan oshmasligi, optimal darajada esa 20 foizdan kam bo'lishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Ushbu yondashuv tijorat banklari moliyaviy barqarorligini ta'minlash hamda resurs bazasining risk darajasini pasaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Quyida keltirilgan 1-jadvalda tijorat banklarida olingan kreditlar va lizing majburiyatlarining nodepozit moliyaviy resurslar tarkibidagi ulushi dinamikasi aks ettirilgan.

1-jadval. Tijorat banklarida olingan kreditlar va lizinglarning majburiyatlar va nodepozit moliyaviy manbalardagi ulushi⁹, (mlrd. so'm)

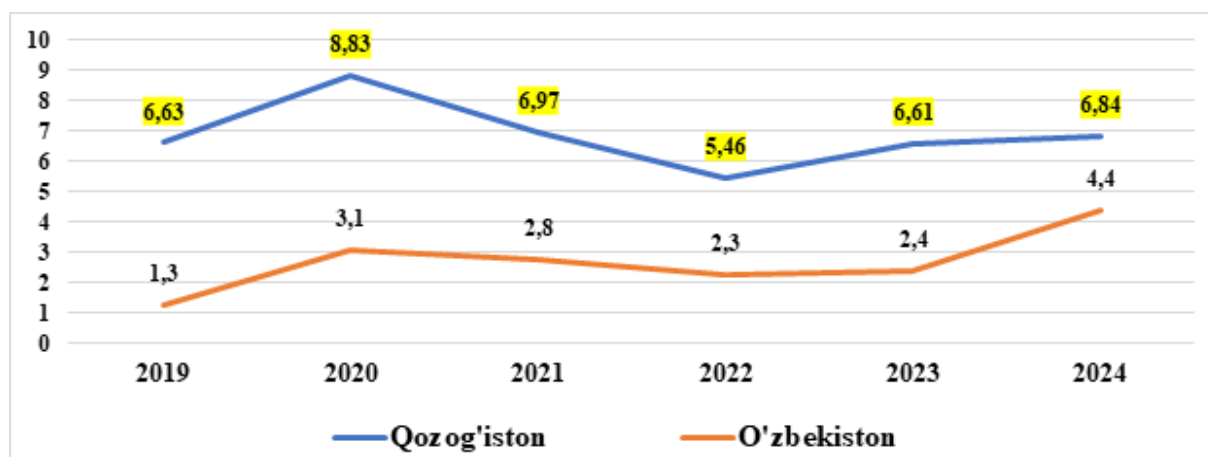
Ko'rsatkichlar/ Yillar	Olingan kreditlar va lizinglar miqdori	Jami majburiyatlarda ulushi, %	Nodepozit moliyaviy manbalarda ulushi, %
2019	105 252	47,5	80,5
2020	151 704	49,3	56,7
2021	173 750	46,5	79,7
2022	186 614	39,1	70,5
2023	224 351	40,4	71,6
2024	234 667	35,9	67,9

Jadval ma'lumotlari asosida aytish mumkinki, mamlakatimiz bank tizimida jalb qilingan kreditlar va lizinglarning ulushi Jahon banki ekspertlari tomonidan tavsiya etilgan normativ darajalarga nisbatan yuqori ko'rsatkichni namoyon etmoqda. Statistik ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, tijorat banklarining tashqi sektorga oid majburiyatlari hajmi so'nggi besh yil davomida sezilarli darajada oshgan bo'lib, aktiv operatsiyalarni moliyalashtirishda tashqi qarz mablag'laridan faol foydalanilgan. Mazkur holat banklar resurs bazasini kengaytirishda tashqi moliyaviy manbalarning muhim o'rin tutayotganligini ko'rsatadi.

Bugungi kunda jahon amaliyotida tijorat banklari emitent va investor sifatida aksiyalar bozorida faol ishtirok etayotganligini alohida ta'kidlash lozim. Tijorat banklari resurslari hajmini oshirish va moliyaviy barqarorligini ta'minlashda ushbu yo'nalish muhim imkoniyatlarni yaratadi. Tijorat banklari tomonidan kapital bozoridan qimmatli qog'ozlar orqali moliyaviy resurslarni jalb etishda daromadlilik va likvidlilik darajasi investorlar tomonidan asosiy baholash mezonlari sifatida qaratiladi.

Olib borilgan ilmiy izlanishlar natijalariga ko'ra, qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq operatsiyalar orqali tijorat banklari nodepozit moliyaviy resurslarni shakllantirishi xorijiy banklar amaliyotida keng qo'llaniladigan va samarali yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Quyida keltirilgan rasm ma'lumotlari asosida qo'shni davlat Qozog'iston va mamlakatimiz O'zbekiston tijorat banklarining jamlanma balansida muomalaga chiqarilgan qimmatli qog'ozlar ulushi hamda uning o'zgarish dinamikasi tahlil qilinadi (4-rasm).

9 Allaberganov S.S. (2025), "Tijorat banklari resurs bazasini mustahkamlash yo'llari", "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot ilmiy elektron jurnali, 4-son, Aprel, 2025, 1131-1142b.

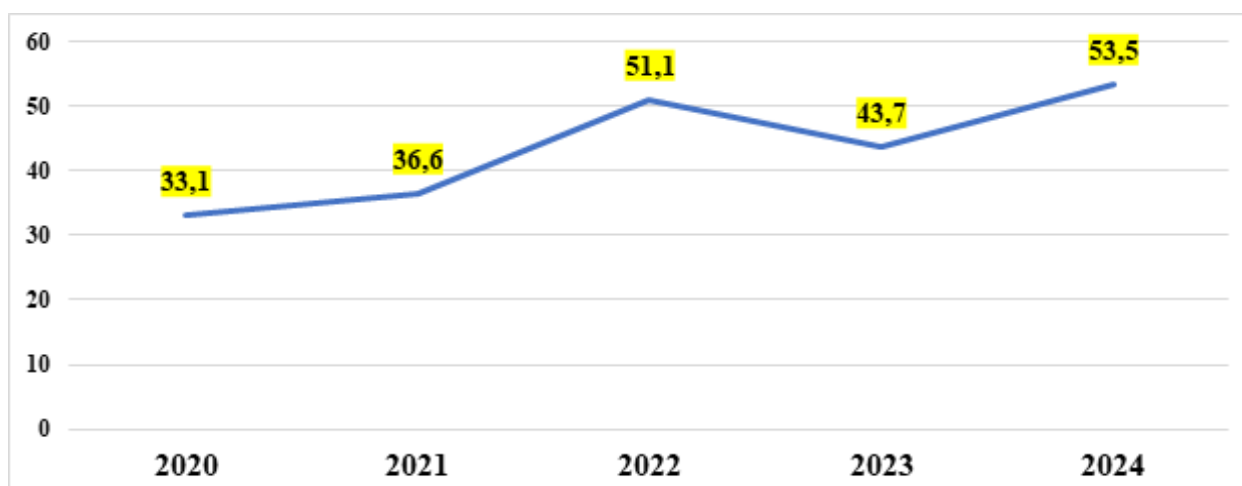
4-rasm. Tijorat banklari jamlanma balansida muomalaga chiqarilgan qimmatli qog'ozlar ulushi va uning o'zgarish dinamikasi¹⁰, (foizda)

Keltirilgan ma'lumotlar asosida aytish mumkinki, Qozog'iston tijorat banklari moliyaviy resurslar hajmini oshirish va banklar moliyaviy barqarorligini ta'minlashda qimmatli qog'ozlar orqali nodepozit moliyaviy resurslarni jalb qilish bo'yicha ijobiy natijalarga erishgan. Xususan, Qozog'iston tijorat banklari balansida qimmatli qog'ozlar ulushi 2020-yilda yuqori darajada qayd etilgan. 2021–2022-yillarda ushbu ko'rsatkichning ma'lum darajada pasayishi kuzatilgan bo'lsa-da, 2023-yildan boshlab barqaror tiklanish tendensiyasi shakllangan va 2024-yil yakuniga kelib 6,84 foizni tashkil etgan. Mazkur holat tijorat banklari tomonidan kapital bozori instrumentlaridan samarali foydalanish orqali resurs bazasini diversifikatsiya qilish imkoniyatlari kengayib borayotganligini ko'rsatadi.

Jahon bank amaliyoti shuni ko'rsatadiki, depozit operatsiyalari tijorat banklari passivlarining asosiy qismini tashkil etib, ularning ulushi odatda 70 foizdan ortiqni tashkil qiladi. Tijorat banklarining depozit siyosati ularning kredit siyosati, foiz siyosati hamda boshqa faoliyat yo'nalishlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, bank resurs bazasini mustahkamlash va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim strategik yo'nalish hisoblanadi.

Statistik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, hozirgi vaqtda mamlakatimiz tijorat banklari tomonidan depozit resurslarini jalb qilish imkoniyatlaridan foydalanish darajasi bosqichma-bosqich rivojlanib bormoqda. Bu esa tijorat banklari resurs bazasini yanada kengaytirish va depozit siyosatini takomillashtirish bo'yicha qo'shimcha imkoniyatlar mavjudligini ko'rsatadi.

Quyida keltirilgan 5-rasmda mazkur holatni asoslash maqsadida jalb qilingan depozitlarning ajratilgan kreditlarga nisbati ko'rsatkichi asosida mamlakatimiz tijorat banklari faoliyati tahlili keltirilgan.

5-rasm. Tijorat banklari tomonidan jalb qilingan depozitlarning ajratilgan kreditlarga nisbati va uning o'zgarish dinamikasi¹¹, (foizda)

10 Sultanmuratova D.Sh. (2025), "Tijorat banklarning resurs bazasini mustahkamlash bilan bog'liq muammolari va ularni bartaraf etish yo'llari", "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot ilmiy elektron jurnali, Fevral 2025, 2-son, 772-779b.

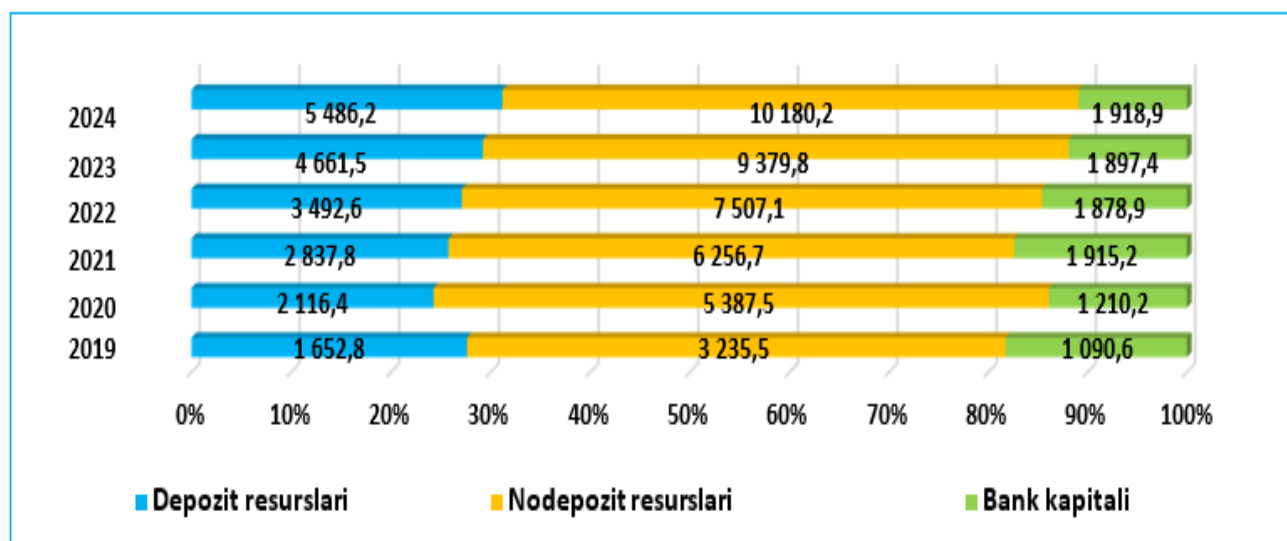
11 O'zbekiston Respublikasi Markaziy Banki, Statistik bulletin, "Kredit tashkilotlari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlari" ma'lumotlari asosida mustaqil tayyorlandi, 2024-yil.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tijorat banklarida depozitlarning ajratilgan kreditlarga nisbati bank likvidlik darajasini, ya'ni berilgan kreditlar tarkibida depozit mablag'larining ulushini ifodalaydi. Yuqorida keltirilgan ma'lumotlar asosida aytish mumkinki, tahlil davrida mamlakatimiz tijorat banklarida jalb qilingan depozitlarning ajratilgan kreditlarga nisbati 33–53 foiz oralig'ida shakllangan. Bu esa kredit qo'yilmalarining muhim qismi depozit resurslari hisobidan emas, balki nodepozit moliyaviy manbalar hisobidan moliyalashtirilganligini ko'rsatadi.

Tijorat banklari passiv operatsiyalari hajmi, ularning barqarorlik darajasi hamda shakllanish manbalari banklarning moliyaviy-iqtisodiy samaradorligiga bevosita ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, tijorat banklari resurslari hajmining oshishi ularning qiymati va jalb qilish shartlariga ham bog'liqdir. Shu sababli, kreditlash faoliyatini amalga oshirishdan avval moliyaviy resurslar manbalarini optimallashtirish muhim vazifa hisoblanadi. Natijada moliyaviy resurslarning qiymati va muddatlari bo'yicha maqbul tarkibini shakllantirish imkoniyati yuzaga keladi hamda bank faoliyatining samaradorligi oshadi.

Quyida keltirilgan ma'lumotlar asosida tadqiqot obyekti hisoblangan ATB "Turonbank" tijorat bankining balans passivlari tarkibiy tuzilmasi va ularning tahlili keltiriladi (6-rasm).

6-rasm. ATB "Turonbank"ning balans passivining tarkibiy tuzulishi¹², (mlrd. so'm)

Keltirilgan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, ATB "Turonbank"ning depozitlari, kapitali va nodepozit moliyaviy resurslari yildan yilga barqaror o'sish tendensiyasiga ega. Ta'kidlash lozimki, 2019–2024-yillar oralig'ida bank depozitlari hajmi 1 652,8 mlrd so'mdan 5 486,2 mlrd so'mga yetgan, ya'ni qariyb uch barobarga oshgan. Shuningdek, bankning nodepozit majburiyatlari ham sezilarli darajada ortib borgan bo'lib, 2019-yildagi 3 235,5 mlrd so'mdan 2025-yil 1-yanvar holatiga 10 180,2 mlrd so'mni tashkil etgan. Bu holat bankning moliyaviy majburiyatlari hajmi kengayayotganini hamda investorlar va kreditorlar tomonidan jalb qilinayotgan moliyaviy mablag'lar hajmi ortib borayotganini ko'rsatadi. Mazkur tendensiya bankning moliya bozoridagi faolligini oshirish va raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, tadqiqot obyekti hisoblangan ATB "Turonbank"da nodepozit resurslar asosiy moliyaviy manbalardan biri sifatida shakllanib, tahlil davrida umumiy majburiyatlar tarkibida muhim ulushni egallagan. Ushbu resurslar, odatda, banklararo kreditlar, xorijiy moliya institutlaridan jalb qilingan mablag'lar hamda boshqa moliyaviy instrumentlar hisobidan shakllantiriladi. Mazkur holat bank faoliyatida tashqi moliyaviy resurslardan samarali foydalanish amaliyoti rivojlanayotganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, nodepozit resurslar ulushining yuqoriligi bank resurs bazasini diversifikatsiya qilish zarurligini ham anglatadi, chunki moliyalashtirish manbalarining muvozanatli tarkibini shakllantirish bankning uzoq muddatli moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Olib borilgan ilmiy tahlillar natijasida aniqlanishicha, O'zbekiston bank tizimi majburiyatlari tarkibida 2019–2024-yillar davomida sezilarli tarkibiy o'zgarishlar kuzatilgan. Bu jarayon tijorat banklari moliyaviy resurslar manbalarini kengaytirish va ularni samarali boshqarish bilan bog'liq bo'lib, bank tizimining rivojlanish bosqichiga xos tabiiy jarayon hisoblanadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, tijorat banklari resurs bazasining barqarorligini ta'minlashda nodepozit moliyaviy resurslar tarkibida subordinar qarzlarning ulushi muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, subordinar qarzlarning ulushining bank jami majburiyatlari tarkibida kamida 5 foiz darajasida shakllanishi

¹² ATB "Turonbank"ning rasmiy sayti ma'lumotlari asosida muallif tomonidan mustaqil tayyorlandi.

maqsadga muvofiq hisoblanadi. Mazkur qarzlar, odatda, uzoq muddatga (5–10 yil) jalb qilinishi bilan tavsiflanadi va bank kapital bazasini mustahkamlash, riskka tortilgan aktivlar bo'yicha operatsiyalarni kengaytirish hamda bank likvidligini qo'llab-quvvatlashda muhim moliyaviy manba sifatida xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Iqtisodiyot rivojlanishining yangi bosqichida tijorat banklarining moliyaviy resurslarini optimallashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish va takomillashtirish, mavjud moliyaviy risklarni samarali boshqarish hamda shu asosda bank kredit operatsiyalarining daromadlilikini oshirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu jarayonda bank resurs bazasini barqaror shakllantirish va uni samarali boshqarish tijorat banklari faoliyatining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Tijorat banklari faoliyatining asosiy daromad manbai kredit operatsiyalari hisoblanib, ular banklarning foizli daromadlarining asosiy qismini tashkil etadi. Kredit foiz stavkalarining shakllanishi bank marjasi darajasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi, bu esa, o'z navbatida, jalb qilingan moliyaviy resurslarning qiymati va muddatiga chambarchas bog'liqdir. Shu sababli tijorat banklari kreditlash amaliyotini kengaytirish, resurs bazasini samarali boshqarish va kreditlash uchun zarur moliyaviy resurslarni optimallashtirish ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi.

Tijorat banklari moliyaviy resurslarini samarali shakllantirish va boshqarish tizimi bank resurslarining iqtisodiy mohiyatini o'rganish, ularni turkumlash, bo'sh pul mablag'larini bank tizimiga jalb etish, moliyaviy resurslar tarkibini iqtisodiy tahlil qilish hamda ularni samarali boshqarish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.

Statistik ma'lumotlar va olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, mamlakatimiz bank tizimi majburiyatlari tarkibida asosiy nodepozit moliyaviy resurslar sifatida olingan kreditlar va lizing mablag'lari muhim ulushni tashkil etadi. Xususan, jalb qilingan kreditlar va lizing mablag'lari ulushi tahlil davrining boshida, ya'ni 2018-yilda 55,6 foizni tashkil etgan bo'lsa, ushbu ko'rsatkich 2024-yil yakuniga kelib qariyb 36 foiz darajasini tashkil etgan. Mazkur tendensiya tijorat banklari resurs bazasida depozit manbalarining ulushi ortib borayotganini va resurs bazasi tarkibida muvozanatli tuzilma shakllanayotganini ko'rsatadi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, tijorat banklari resurs bazasini yanada mustahkamlash maqsadida quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- tijorat banklarida depozit siyosatini yanada takomillashtirish va aholi hamda xo'jalik yurituvchi subyektlarning bo'sh pul mablag'larini bank tizimiga keng jalb etish;
- nodepozit moliyaviy resurslar tarkibini diversifikatsiya qilish va uzoq muddatli moliyaviy manbalar ulushini oshirish;
- kapital bozori moliyaviy resurslar jalb qilish amaliyotini kengaytirish, jumladan, obligatsiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlar emissiyasini rivojlantirish;
- bank resurslari qiymatini optimallashtirish orqali kredit operatsiyalarining daromadlilikini oshirish va bank marjasi barqarorligini ta'minlash;
- tijorat banklarida moliyaviy resurslarni boshqarishning zamonaviy usullarini joriy etish orqali banklarning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash.

Natijada, tijorat banklari moliyaviy resurs bazasini samarali shakllantirish va boshqarish bank tizimining barqaror rivojlanishini ta'minlash, kreditlash hajmini kengaytirish hamda milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Pul-kredit siyosatining 2022-yil hamda 2023–2024-yillar davriga mo'ljallangan asosiy yo'nalishlari. – Toshkent, 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. Statistik byulleten. – Toshkent, 2019–2024-yillar sonlari.
3. Berdiyev B.T. O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining likvidligi va to'lov qobiliyatini ta'minlash masalalari: iqtisodiyot fanlari doktori (DSc) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – Toshkent, 2020.
4. Bektimirov A.A., Xaydarov Z.S. va boshqalar. Tijorat banklari aktiv va passivlarini boshqarish: o'quv qo'llanma. – Samarqand: Samarqand iqtisodiyot va servis instituti, 2020.
5. Rasulov T.S., Ziyodilloev X.R. Tijorat banklari kredit portfelini optimallashtirish yo'nalishlari: monografiya. – Toshkent, 2024.
6. Otamurodov H.H. Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishni takomillashtirish: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – Toshkent, 2019.
7. Mohammad J.M. Optimal Bank Loan Portfolio in Iranian's Banks. Research Journal of Finance and Accounting. – 2013. – Vol. 4, No. 2. – ISSN 2222-1697.
8. Qurbonov R.B. Xususiy banklarning resurs bazasi va uni mustahkamlash masalalari: iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun yozilgan dissertatsiya avtoreferati. – Toshkent: Toshkent moliya instituti, 2020.

muhandislik **& iqtisodiyot**

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№S-5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №095310.

**Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod
tumani 15-mavze 19-uy**

+998 93 718 40 07

<https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal>

t.me/yait_2100